جغرافیا (۲)

محتوای ویژهٔ کتاب

- پاسخ به تمام پرسش‌ها و فعالیت‌های کتاب درسی
- ✪ موارد مهم و سؤال‌های امتحانی
- ارزشیابی مستمر همراه با پاسخ و بارم‌بندی
- جدول بودجه‌بندی
- آزمون‌های پایانی دی و خرداد همراه با پاسخ و بارم‌بندی

فایده‌های کتاب

حتماً دوست دارید یه روزی یه جغرافی‌دان عالی، یه اقتصاددان خوش‌فکر یا یه وکیل فعال باشید، اما نگرانید که چطور می‌تونید این همه کتاب شبیه اما متفاوت رو بخونید؟ چطور می‌تونید که منطق فلسفی داشته باشید و غم اقتصاد جامعه رو نخورید و تاریخ و جغرافی رو توی سرتون فروکنید. جوابش یه معلم همه فن حریفه به اسم دروس طلایی که حاضره همه جا بهتون کمک کنه. برای هر درسی یه درسنامهٔ خلاصه و کامل و حاضر و آماده داره و سؤالای منبع‌دار. حتی تا کنکور همراهتونه و توی ارزشیابی و آزمونای آخر درساش تست‌های منبع‌دار داره. اون حتی به جای شما هم مسائل رو بررسی و تحلیل کرده. می‌بینید حالا به جای نگرانی می‌تونید این خشتا رو دونه دونه صاف بچینید و به ثریا برسید.

فصل ۱: ناحیه چیست؟

درس ۱: معنا و مفهوم ناحیه

مفاهیم آموزشی

۱- ناحیه

- هر مکان روی زمین ویژگی‌های خاص خود را دارد.
- اجزا و پدیده‌های هر مکان، نوعی پیوستگی و هماهنگی با یکدیگر دارند که آنها را از سایر مکان‌ها متفاوت می‌سازد. وظیفهٔ جغرافی‌دانان مطالعهٔ شباهت‌ها و تفاوت‌های مکان‌هاست. مکان‌هایی که ویژگی‌های مشابه دارند، همان نواحی هستند.
- ناحیه یکی از مفاهیم اصلی در دانش جغرافیا است.

الف) ✪ ناحیه: بخشی از سطح زمین است که ویژگی‌های جغرافیایی (طبیعی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و ...) خاص و همگون دارد؛ به‌طوری که با بخش‌های مجاور و پیرامون خود متفاوت است.

ب) ✪ ویژگی‌های اصلی ناحیه:
- الف) میان عناصر طبیعی و انسانی هر ناحیه وحدت و همگونی نسبی وجود دارد. (وحدت‌یابی)
- ب) هر ناحیهٔ جغرافیایی به درجه‌ای از همگونی رسیده است که از سایر بخش‌های پیرامون خود متمایز می‌شود.

۲- ناحیه‌بندی

۱) تعریف: به تقسیم یک محیط جغرافیایی به واحدهای کوچک‌تر براساس معیارهای خاص (طبیعی - انسانی) به‌طوری که هر واحد با واحد مجاور تفاوت داشته باشد، ناحیه‌بندی می‌گویند.

۲) هدف: هدف از ناحیه‌بندی شناخت بهتر و آسان‌تر مکان‌های مختلف و علمی کردن مطالعات و تحقیقات دربارهٔ این مکان‌ها است تا بتوان برای آنها به‌طور صحیح برنامه‌ریزی کرد.

۳) چگونگی: کاری صرفاً جغرافیایی است و براساس طرز تفکر و شیوهٔ کار جغرافی‌دان صورت می‌گیرد.

۴) نحوهٔ انتخاب معیار: انتخاب معیارها برای تعیین حدود یک ناحیه، به هدف مطالعه و تحقیق جغرافی‌دان بستگی دارد.

۵) ✪ معیارها: الف) عوامل طبیعی: ناهمواری‌ها، آب و هوا، پوشش گیاهی، خاک و نظایر آن (نواحی بارشی ایران، انواع زیست‌بوم‌ها)

ب) عوامل انسانی: جمعیت، اقوام، دین، زبان، فرهنگ، نوع فعالیت‌های اقتصادی و نظایر آن (ناحیهٔ مسلمان‌نشین، ناحیهٔ عرب زبان، نواحی صنعتی)

@KonkurVIPBook

سؤال متن ۲

تصور شما از یک ناحیه چیست؟ ناحیه به مکان‌هایی از سطح زمین گفته می‌شود که ویژگی‌های جغرافیایی مشابهی دارند و این ویژگی‌های مشابه آن را از بخش‌های مجاور متمایز می‌سازد؛ مانند ناحیهٔ معتدل و مرطوب خزری و ناحیهٔ بیابانی و نیمه‌بیابانی ایران که هر یک از این نواحی ویژگی‌های خاص خودشان را دارند و از بقیهٔ مکان‌ها متفاوت هستند.

سؤال متن ۳

تصویرها را با هم مقایسه کنید؛ چه عواملی سبب می‌شود که شما احساس کنید این نواحی با یکدیگر تفاوت دارند؟ آب و هوا؟ پوشش گیاهی؟ نوع بهره‌برداری از محیط و شیوهٔ زندگی مردم؟ و ... .

تصویر شمارهٔ ۱: یک ناحیهٔ (روستا) خوش آب و هوا با پوشش گیاهی غنی و زیبا را نشان می‌دهد. به نظر می‌رسد در این ناحیه دامداری، فعالیت عمدهٔ اقتصادی مردم است و نوع خانه‌ها با نوع فعالیت اقتصادی و آب و هوای آنجا تناسب دارد.

تصویر شمارهٔ ۲: یک ناحیهٔ (شهر) ساحلی را نشان می‌دهد که به نظر بسیار پرجمعیت است؛ خانه‌ها بلندمرتبه و معماری شهری، متراکم است. از آنجایی که این شهر ساحلی است، فعالیت‌های عمدهٔ اقتصادی مردم آن تجارت، شغل‌های مرتبط با دریا، کشتیرانی و ... است و امکان جذب گردشگر زیادی دارد.

تصویر شمارهٔ ۳: یک ناحیهٔ گرم و خشک و بیابانی را نشان می‌دهد، در این ناحیه به دلیل رطوبت و بارندگی کم و نوسان شدید دما و تبخیر زیاد، پوشش گیاهی بسیار ضعیف و فقیر است و در بعضی از مکان‌های این ناحیه به دلیل دسترسی به آب‌های زیرزمینی (چاه و قنات) واحه‌ها (آبادی‌ها) شکل می‌گیرد. در این تصویر دامداری محدود به‌صورت گله‌داری شبانی، پرورش شتر، بز و ... دیده می‌شود.

تصویر شمارهٔ ۴: ناحیهٔ گرم و شرجی را نشان می‌دهد. در این ناحیه معمولاً بارندگی کم و رطوبت نسبی به دلیل نزدیکی به دریاها زیاد است و در برخی از مناطق این ناحیه به دلیل دسترسی به سفره‌های آب‌های زیرزمینی و عبور رودخانه‌های دائمی که از مناطق کوهستانی یا پرباران سرچشمه گرفته‌اند، امکان توسعهٔ واحه‌ها و نخلستان‌ها فراهم شده است.

✪ **اکنون دقت کنید و بگویید در تصاویر ۳ و ۴، چه ارتباطی میان اجزا و پدیده‌ها وجود دارد. نوع فعالیت و شیوهٔ زندگی چه ارتباطی با محیط طبیعی دارد؟ تفاوت‌های این دو مکان چیست و عواملی که این دو را از هم متمایز می‌کنند، کدام‌اند؟** هر دو ناحیه آب و هوای گرم دارند. در تصویر شمارهٔ ۳ به دلیل بارش کم و اقلیم خشک، پوشش گیاهی بسیار ضعیف است و امکان فعالیت‌های کشاورزی دیده نمی‌شود و زندگی و اقتصاد آنها وابسته به گله‌داری محدود و پرورش دام‌هایی مانند شتر، بز و ... است. (گرم و خشک) تصویر شمارهٔ ۴ با اینکه یک ناحیهٔ بیابانی است ولی به دلیل دسترسی به آب‌های زیرزمینی، امکان توسعهٔ کشاورزی و باغداری (نخلستان‌ها) فراهم شده است. (گرم و شرجی) تفاوت این دو مکان به دلیل نوع آب و هوا، دسترسی به آب‌های زیرزمینی، دسترسی به خاک حاصلخیز و ... است. البته این دو ناحیه علاوه بر تفاوت‌های ذکرشده، به لحاظ نوع معیشت و فعالیت‌های اقتصادی نیز تفاوت دارند.

سؤال متن ۶

با توجه به دانسته‌های خود از پایهٔ نهم، آیا می‌توانید بگویید این دو زیست‌بوم چه تفاوت‌هایی دارند؟ ناحیهٔ جنگل‌های استوایی (بارانی) در عرض جغرافیایی پایین مجاور خط استوا، در سه قارهٔ امریکای جنوبی، افریقا و آسیا گسترش یافته است. این ناحیه به دلیل کم فشار بودن هوا، بارندگی زیاد، دمای بالا و به دلیل گرم و مرطوب بودن، انبوه‌ترین و متنوع‌ترین پوشش گیاهی جهان را دارد. در این ناحیه، میزان بارندگی بیش از تبخیر است.

ناحیهٔ جنگل‌های تایگا در عرض‌های جغرافیایی بالا قرار دارد و به دلیل مجاورت با قطب شمال آب و هوای سرد و خشک دارد. بارندگی در این ناحیه کم و در فصل‌های گرم سال اتفاق می‌افتد. در این ناحیه به دلیل سرمای زیاد، جنگل‌های مخروطی (سوزنی برگ) دیده می‌شود.

سؤال متن ۹

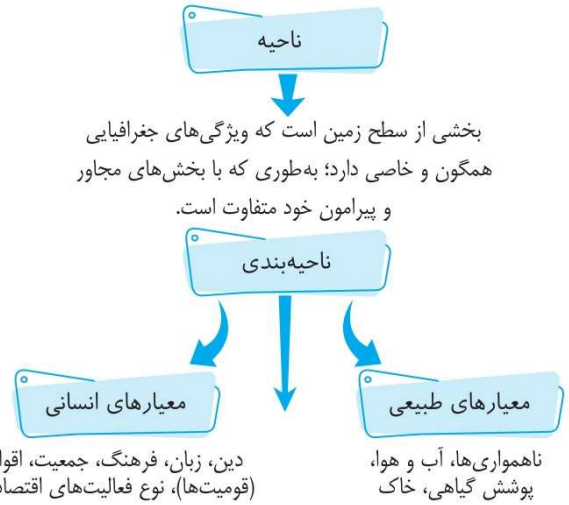
نواحی صنعتی اروپا بیشتر در کدام بخش‌های این قاره استقرار یافته‌اند؟ عمدتاً در غرب قارهٔ اروپا

فعالیت ۱۰

✪ **بیندیشیم: به نظر ... ؟** ناحیه‌بندی به منظور شناخت بهتر و آسان‌تر مکان‌ها و علمی کردن مطالعات و تحقیقات دربارهٔ این مکان‌ها صورت می‌گیرد تا بتوان برای آنها به‌طور صحیح برنامه‌ریزی کرد.

دوره‌بندی تاریخ توسط مورخان در مطالعات تاریخی و رده‌بندی موجودات زنده توسط زیست‌شناسان نیز برای شناخت بهتر و علمی‌تر کردن مطالعات آنها صورت می‌گیرد.

- نمودار زیر را روی کاغذ رسم کنید و به جای نقطه‌چین‌ها عبارت‌های مناسب بنویسید.

مهارت‌های جغرافیایی ۱۰

۱- الف) هر یک از ... ؟

نقشهٔ شمارهٔ ۱: نواحی بارشی ایران ← معیار طبیعی (میزان بارندگی)

نقشهٔ شمارهٔ ۲: نواحی خاک کانادا ← معیار طبیعی (خاک)

نقشهٔ شمارهٔ ۳: نواحی جنگل‌های بارانی استوایی و جنگل‌های تایگا ← معیار طبیعی (آب و هوا)

نقشهٔ شمارهٔ ۴: پراکندگی نواحی قومیت‌ها در افغانستان ← معیار انسانی (اقوام)

نقشهٔ شمارهٔ ۵: پراکندگی نواحی زبانی اصلی در سوئیس ← معیار انسانی (زبان)

نقشهٔ شمارهٔ ۶: پراکندگی نواحی ادیان در هند ← معیار انسانی (دین)

نقشهٔ شمارهٔ ۷: نواحی صنعتی مهم در قارهٔ اروپا ← معیار انسانی (نوع فعالیت‌های اقتصادی)

برای نقشه‌های شمارهٔ ۱، ۴، ۵ جدولی ترسیم کنید و اطلاعاتی را که هر نقشه و راهنمای آن در اختیار شما می‌گذارد، استخراج و یادداشت کنید.

معیار ناحیه‌بندی	تعداد نواحی روی نقشه	مقایسه وسعت نواحی (وسیع‌ترین ناحیه)	موقعیت تقریبی نواحی عمده	آنچه از این نقشه درک می‌کنم	شمارهٔ نقشه
طبیعی (آب و هوا)	۶ ناحیه	ناحیهٔ داخلی	ناحیهٔ داخلی در مرکز، شرق و جنوب ایران (نواحی گرم و خشک) واقع شده است.	ایران از نظر مقدار بارش به شش ناحیه تقسیم شده است که متأثر از شکل ناهمواری‌هاست.	۱
انسانی (قومیت)	۸ ناحیه	ناحیهٔ پشتون	ناحیهٔ پشتون در بخش مرکزی افغانستان واقع شده است.	کشور افغانستان براساس قومیت به هشت ناحیه تقسیم شده است.	۴
انسانی (زبان)	۴ ناحیه	ناحیهٔ آلمانی زبان	ناحیهٔ آلمانی زبان در بخش وسیعی از قسمت‌های شرقی، شمالی و مرکزی این کشور گسترش یافته است.	کشور سوئیس از نظر زبان به چهار ناحیه تقسیم شده است که هر ناحیه متناسب با همسایگان این کشور پدید آمده است.	۵

۲- با توجه به ... . جمعیت هند در آخرین سرشماری سال ۲۰۱۸ میلادی ۱,۳۴۰,۰۰۰,۰۰۰ نفر بوده است.

طبق نقشهٔ شمارهٔ ۶ مسلمانان ۱۴/۲٪ از کل جمعیت هند را شامل می‌شوند.

$$\text{تعداد مسلمانان} = \frac{۱,۳۴۰,۰۰۰,۰۰۰ \times ۱۴/۲}{۱۰۰} \simeq ۱۹۰,۰۰۰,۰۰۰ \text{ نفر}$$

©KonkurPrep

به‌طور گروهی از ... . پاسخ پیشنهادی: به‌طور مثال دربارهٔ شهر تهران می‌توانید از دشت هویج دیدن کنید. این دشت در ناحیهٔ البرز مرکزی، بخش لواسانات شهرستان شمیران در استان تهران و در ارتفاع ۲۴۰۰ متری از سطح دریا قرار گرفته و در گذشته در آن هویج کشت می‌شده است؛ پوشش گیاهی این دشت غنی و در احاطهٔ کوه‌ها قرار گرفته است.

ارزشیابی مستمر

الف) درست یا نادرست بودن جملات زیر را مشخّص کنید. (۰/۵ نمره)

۱ ویژگی اصلی هر ناحیه، وحدت و همگونی نسبی عناصر طبیعی و انسانی در آن است. ☐ درست ☐ نادرست

۲ ناحیه‌بندی کاری صرفاً جغرافیایی است. ☐ درست ☐ نادرست

ب) جاهای خالی را با کلمات مناسب کامل کنید. (۰/۵)

۳ ✪ انتخاب معیارها و ملاک‌ها برای تعیین حدود ناحیه به ..... و تحقیق جغرافی‌دان بستگی دارد.

۴ زیست‌بوم‌ها جزء نواحی ..... هستند.

ج) گزینهٔ درست را انتخاب کنید. (۰/۵)

۵ ناحیه‌بندی با چه هدفی صورت می‌گیرد؟

الف) شناخت بهتر مکان ب) علمی‌تر کردن مطالعات

ج) برنامه‌ریزی صحیح برای مکان د) همهٔ موارد

۶ نواحی صنعتی اروپا بیشتر در کدام بخش‌های این قاره استقرار یافته است؟ (خراسان رضوی ـ مدرسهٔ فرزانگان ـ دی ۹۷)

الف) شمال ب) جنوب

ج) غرب د) شرق

د) به سؤالات زیر پاسخ کوتاه دهید. (۱/۵)

۷ ✪ کدام مفهوم اصلی ناحیه به وحدت‌یابی اشاره دارد؟

۸ از معیارهای زیر کدام‌یک به عوامل انسانی و کدام‌یک به عوامل طبیعی مربوط است؟ (بردسکن ـ مدرسهٔ سیدحمید حسینی ـ دی ۹۶)

الف) خاک چرنوزیوم

ب) نوع فعالیت اقتصادی

۹ انتخاب معیارها و ملاک‌ها برای تعیین حدود یک ناحیه به چه عواملی بستگی دارد؟

هـ) به سؤالات زیر پاسخ کامل دهید.

۱۰ مفهوم ناحیه‌بندی را بنویسید. (۱) (اردستان ـ مدرسهٔ دخترانهٔ ارشاد ـ دی ۹۶)

۱۱ معیارهای انسانی ناحیه‌بندی را بیان کنید. (۱/۵)

۱۲ ✪ ویژگی‌های ناحیه را بنویسید. (۱)

۱۳ هدف جغرافی‌دان‌ها از اینکه سطح زمین را به واحدهای مختلف تقسیم می‌کنند، چیست؟ (۱/۵)

(خراسان رضوی ـ مدرسهٔ فرزانگان ـ دی ۹۷)

۱ درست(۰/۲۵) ۲ درست (۰/۲۵) ۳ هدف مطالعه (۰/۲۵) ۴ طبیعی (۰/۲۵) ۵ گزینهٔ «د» (۰/۲۵) ۶ گزینهٔ «ج» (۰/۲۵)
۷ وحدت و همگونی نسبی (۰/۲۵)، میان عناصر طبیعی و انسانی در آن (۰/۲۵) ۸ الف) طبیعی (۰/۲۵)، ب) انسانی (۰/۲۵)
۹ هدف مطالعه (۰/۲۵) و تحقیق جغرافی‌دان (۰/۲۵) ۱۰ وقتی یک محیط جغرافیایی (۰/۲۵) را بر اساس معیارهایی (۰/۲۵) به واحدهای کوچک‌تر تقسیم کنیم (۰/۲۵) به‌طوری که هر واحد با واحد مجاور متفاوت باشد (۰/۲۵) ناحیه‌بندی کرده‌ایم.
۱۱ جمعیت، (۰/۲۵) اقوام (قومیت‌ها)، (۰/۲۵) دین، (۰/۲۵) زبان، (۰/۲۵) فرهنگ، (۰/۲۵) نوع فعالیت‌های اقتصادی (۰/۲۵)
۱۲ میان عناصر طبیعی و انسانی در آن وحدت و همگونی نسبی وجود دارد. (۰/۵) هر ناحیه با ناحیه مجاور خود متفاوت است. (۰/۵)
۱۳ برای شناخت بهتر و آسان‌تر مکان‌های مختلف (۰/۵) و عملی کردن مطالعات و تحقیقات دربارهٔ این مکان‌ها صورت می‌گیرد (۰/۵) تا بتوان برای آنها به‌طور صحیح برنامه‌ریزی کرد. (۰/۵)

@KonkurVIPBook